

De Toeslagenaffaire en Andere Complexe Problemen: De Verklarende Analyse vanuit een Complex Dynamisch Systeemperspectief

Marieke Boelhouwer¹, Ellen Loykens¹ en Paul van Geert²

¹GGZ-instelling Molendrift, Groningen, Nederland | ²Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Samenvatting Wanneer een situatie complex is en veel dingen met elkaar verweven zijn wordt er vaak, vanuit de hulpverlening, in een analyse gestreefd naar overzicht en ordening van de feiten om zo tot een beslissing en advies voor mogelijk handelen te komen: hoe nu verder? Echter, in de praktijk werkt deze zoektocht vaak contraproductief. De theorie van complexe dynamische systemen (CDS) maakt het mogelijk om complexe casussen te analyseren. Een analyse waarin niet alleen het ouder-kind-probleem centraal staat, maar waarbij ook het omliggende netwerk (waaronder de hulpverlening) onder de loep wordt genomen. Met het maken van een Verklarende Analyse (VA), waarbij de huidige hulpvraag van bijvoorbeeld ouders leidend is, worden de theoretische componenten en procesmechanismen van de CDS-theorie geconcretiseerd.

Trefwoorden toeslagenaffaire, complexe dynamische systeemtheorie, proces- en netwerkbenadering, verklarende analyse

Artikelgeschiedenis

Ontvangen: 24 april 2024

Geaccepteerd: 10 juli 2024

Online: 2 oktober 2024

Contactpersoon

Marieke Boelhouwer,
m.boelhouwer@molendrift.nl

Copyright

© Author(s); licensed under [Creative Commons Attribution 4.0](#). This allows for unrestricted use, as long as the author(s) and source are credited.

Financiering Onderzoek

Geen.

Belangen

De auteurs hebben geen belangen te vermelden.

Themanummer

Dit artikel is onderdeel van het themanummer "Gezinnen met meervoudige en complexe problemen".

1 Introductie

Tussen 2004 en 2019 werden duizenden ouders door de Belastingdienst onterecht verdacht van fraude met toeslagen (Rijksoverheid, z.d.). Veel gedupeerde ouders kwamen in de schulden terecht, verloren hun baan of huis of raakten het gezag over hun kinderen kwijt.

Een voorbeeld:¹ tien jaar geleden kwamen twee ouders, mede door alle gevolgen en de stress van toeslagenschulden, zélf met de vraag aan het systeem van jeugdhulp of hun kinderen tijdelijk ergens anders konden worden ondergebracht. Deze vrijwillige uithuisplaatsing² zette een dynamische neerwaartse spiraal in gang. De hulpverlening hanteerde het begrip 'aanvaardbare termijn'³ uit de Richtlijn Uithuisplaatsing als regel in plaats van een 'af te wegen leidraad'. Het strikt aanhouden van de leidraad als 'beslisregel' resulteerde, binnen een jaar, in een definitieve uithuisplaatsing: er werd besloten dat de kinderen van twee en drie jaar oud tot hun achttiende jaar bij pleegouders zouden

verblijven. In deze afweging werden het vrijwillige karakter van de uithuisplaatsing, de medewerking van de ouders en de schuldensituatie, niet meegenomen. Twee jaar later eindigde de eigen hulpvraag van ouders aan het hulpverleningssysteem in het ontnemen van het ouderlijk gezag, zogenaamd in het belang van de kinderen (zie Uitspraak rechtbank).

Uitspraak rechtbank

In de beschikking staat dat de rechtbank ouders ‘een groot compliment’ geeft ‘voor de wijze waarop zij in het belang van hun kinderen hebben gehandeld, door ze op vrijwillige basis onder te brengen in een pleeggezin. Ook in de periode die daarop volgde hebben ouders meerdere malen laten zien dat zij in staat zijn om hele lastige keuzes te maken in het belang van hun kinderen, waarmee zij hun eigen behoeften ondergeschikt hebben gemaakt aan de belangen van hun kinderen’. De rechtbank geeft aan te kunnen begrijpen dat ouders zich ‘nu gekwetst voelen’ door het verzoek van beëindiging van het ouderlijk gezag ‘omdat er in hun ogen geen reden is om het gezag van ouders te beëindigen, nu zij altijd in het belang van hun kinderen hebben gehandeld’. Echter, de rechtbank beslist dat ‘nu de kinderen reeds vanaf [...] bij pleegouders wonen, de voor hun aanvaardbare termijn voor terugplaatsing bij ouders inmiddels is verstreken. Voor de kinderen is het van belang dat zij in hun huidige opvoedingsomgeving kunnen blijven, waar zij zich goed ontwikkelen en waar zij zich hebben gehecht. Hun perspectief ligt naar het oordeel van de rechtbank in het pleeggezin. Het is belangrijk dat daarover nu voor alle betrokkenen duidelijkheid komt in de vorm van een gezagsbeëindiging’.

Als gevolg van een daaropvolgende negatieve interactieketen tussen ouders, pleegouders en de hulpverlening werd de omgangsregeling uiteindelijk vastgesteld op twee uur contact tussen de ouders en kinderen per vier weken.

Nu, jaren later, is de vraag hoe het zover heeft kunnen komen. Waar ging het mis? Kan de aangerichte schade worden hersteld en kunnen zulke beslissingen in de toekomst worden voorkomen?

2 Het Is Complex ...

Begrippen als ‘Toeslagenaffaire’, ‘Het ontnemen van het ouderlijk gezag’ of ‘Herstellen wat fout is gegaan’ verwijzen naar complexe verschijnselen. Wanneer een situatie complex is en veel zaken met elkaar verweven zijn, wordt er vaak vanuit de hulpverlening gestreefd naar overzicht en ordening van de feiten, gebeurtenissen en gedragingen om zo tot een beslissing en advies voor mogelijk handelen te komen: hoe nu verder? Echter, in de praktijk wordt deze ordening vaak niet-systematisch, gekleurd en eenzijdig uitge-

voerd en werkt de zoektocht naar overzicht dikwijls contraproductief. Men verzandt in een overvloed van (tegengestelde) informatie en de moed zakt al snel in de schoenen: 'Dit is zo ingewikkeld, hier kán je niets (meer) aan doen'. Om toch enigszins houvast te ervaren, wordt in dit soort situaties vaak teruggegrepen op 'zekerheden' zoals het (verkeerd) hanteren van een richtlijn alsof het een als-dan-regel is en het toepassen van algemene protocollen, regels en interventies. Deze benadering leidt, door het unieke karakter van de complexe casussen, zelden tot een duurzame oplossing. Wanneer je complexe dynamische verschijnselen probeert te verklaren ('Waarom is dit aan de hand en wat houdt het in stand?') zijn alleen een vraag- en klachtenanalyse—waarbij het proces met name gericht is op het formuleren van een hulpvraag en/of het verhelderen van klachten en/of een probleemanalyse, welke probleemgedrag en aanwezige positieve punten beschrijft en ordent—ontoereikend (Bijen & Loykens, 2022). Om complexe verschijnselen op een vruchtbare manier te analyseren is het belangrijk een analytisch raamwerk te kiezen waarin deze verschijnselen worden beschreven en ingekaderd in een bredere, gepersonaliseerde, context van psychologische processen en kenmerken (Boelhouwer et al., 2014).

3 ... maar Het Is Niet Onoverkomelijk Onverklaarbaar: De Theorie van Complexe Dynamische Systemen

De theorie van Complexe Dynamische Systemen (CDS) biedt een breed gevalideerd raamwerk om complexe casussen te analyseren. De CDS-theorie maakt het mogelijk een ontwikkelingsproces in kaart te brengen als een complex, veranderlijk en idiosyncratisch (gepersonaliseerd) proces (zie o.a. Van Geert & Steenbeek, 2005; Kunnen & Van Geert, 2012): een ontwikkelingsproces waarin niet alleen het ouder-kind-probleem centraal staat, maar waarbij ook het omliggende netwerk onder de loep wordt genomen. Het meenemen van de wisselwerkingsdynamiek tussen gezinsleden, het gezin en hun omgeving, alsook tussen de verschillende betrokkenen uit die omgeving onderling, wordt een 'ecologische benadering' genoemd (Dishion & Stormshak, 2007). Daartoe behoren ook de hulpverleners en het hulpverlenerssysteem waarin zij werken. Dat hulpverlenerssysteem blijkt niet alleen helpend te zijn maar kan helaas ook een desastreuze rol spelen bij het in stand houden, verergeren of zelfs veroorzaken van (verdere) (gezins)problemen.

Een complex dynamisch systeem (Van Geert, 2008) kan worden gedefinieerd als een verzameling onderling verweven componenten die elkaar beïnvloeden. Voorbeelden van componenten zijn: emoties, cognities, normen en waarden en gedragingen van verschillende personen die met elkaar interacteren (bijvoorbeeld kind, ouder en hulpverlener). De interacties tussen de componenten zijn 'zelforganiserend', en leiden tot 'zelfinstandhoudende' toestanden (bijvoorbeeld een situatie van zelfinstandhoudende schulden met de daarbij passende opvoedingsstress, zie voor verdere uitleg het begrip 'attractor'). Deze toestanden hebben 'emergente' eigenschappen, dat wil zeggen: eigenschappen van

het geheel (kind-ouder-hulpverlener-instantie) die niet gereduceerd kunnen worden tot eigenschappen van de afzonderlijke componenten (bijvoorbeeld de deelnemende personen). De individuen in het systeem kunnen bijvoorbeeld de intentie hebben de negatieve spiraal van problemen (een emergente eigenschap) ten goede te keren, maar door het geheel aan interacties tussen alle componenten slagen ze daar niet in (op elk moment is de kans van slagen van een handeling of interventie afhankelijk van de huidige toestand van het systeem).

Het zelforganiserende proces is het resultaat van verschillende systeemeigenschappen. Ten eerste zijn handelingen en emoties afgeleid van de algemene doelen en belangen die de verschillende betrokkenen hebben (concrete wensen, interesses, plichtsbesef, etc.). Zo namen de ouders een moeilijk besluit om hun kinderen in een andere gezinssituatie op te laten groeien, tijdelijk, tot hun eigen leef- en emotionele situatie weer beter zou zijn. De jeugdbescherming handelde vanuit de optiek dat zij de kinderen uit een onveilige situatie hadden gehaald en in veiligheid hadden gebracht. De pleegouders namen de kinderen op in de overtuiging dat zij hen een betere kans tot opgroeien boden.

Ten tweede zijn de interacties transactioneel van aard: de verschillende componenten (bijvoorbeeld de gedragingen van de betrokken partijen) beïnvloeden elkaar wederzijds.

Ten derde is er sprake van een iteratief proces: elke vorige stap biedt mogelijkheden en beperkingen (een beperkte waaier van 'aangrenzende mogelijkheden') voor de volgende stap. Die beperkingen kunnen soms heel dwingend en negatief zijn, zoals bij casus 1 waarbij de vrijwillige uithuisplaatsing leidde tot definitieve uithuisplaatsing en uiteindelijk tot ontzegging van het ouderlijk gezag. Een iteratie kan zich voordoen op meerdere tijdsschalen: van iteraties binnen één gesprek tot iteratieve beslissingen over jaren heen. Neem een ander voorbeeld waarbij het perspectiefbesluit (het definitief besluiten waar een kind opgroeit) van een rechter (stap A: besluit dat het opvoedperspectief niet bij ouders ligt) leidt tot een plaatsing van de kinderen in een perspectiefbiedend pleeggezin, een pleeggezin dat een kind een stabiele leefomgeving en langdurig verblijf kan bieden (stap B), en later tot beëindiging van het ouderlijkgezag (stap C). De kinderen worden door omstandigheden van elkaar gescheiden (stap D). Stappen B en C leiden tot stap E: omdat de kinderen ergens anders wonen, dient te worden gewerkt aan het hechtingsproces tussen kinderen en pleegouders. Vanuit het streven van de GI (gecertificeerde instelling⁴) om het hechtingsproces met pleegouders in goede banen te leiden wordt het contact tussen ouders en de kinderen teruggebracht tot enkele uren per maand (stap F). De oudste benoemt herhaaldelijk haar ouders te missen wat zorgt voor onrust in het pleeggezin (stap G). Dit leidt tot een frequentie-afname van het contact (stap H): eenmaal per maand begeleid bezoek (met de twee kinderen afzonderlijk van elkaar) voor de duur van twee uur in een neutrale omgeving om 'verdere verwarring' te voorkomen. Aangekomen bij stap H wordt niet meer teruggekeken of stap A (het perspectiefbesluit van de rechter) de juiste beslissing was én nu nog steeds is en of stap A in verhouding staat met stap H: de kinderen kunnen beter opgroeien in een andere omgeving, daarom heeft het stimuleren van regelmatig contact tussen ouders en kinderen geen prioriteit meer.

Doordat de omgangsregeling (bewust) de band tussen ouders en kinderen verbreekt, komen ouders steeds verder af te staan van hun natuurlijke opvoedsituatie. Stap H heeft ertoe geleid dat de kinderen onderling en van hun ouders vervreemden en dat vader na zes jaar de situatie te moeilijk vindt en het niet langer aan kan zijn kinderen te zien (stap I). Merk op dat bovenstaande beschrijving een iteratief proces is op de lange termijn. Binnen dit proces is elke stap op zichzelf (stap A t/m stap I) ook een iteratief proces, bestaande uit meerdere stappen. Voorbeeld: een rechtszitting waarbij een rechter tot een besluit komt is een iteratief proces van kleine stappen, waarbij elke stap (bijvoorbeeld het horen of niet horen van een ouder) leidt tot een volgende, dat uitmondt in een rechterlijk besluit.

Ten vierde is elke stap in een iteratief proces afhankelijk van de emotionele evaluaties van de vorige stap. Deze emotionele evaluaties vormen op zichzelf ook een iteratief proces, en hebben invloed op later gedrag (Boelhouwer et al., 2014). Wanneer een bepaalde situatie voldoening oplevert zal iemand er naar streven wederom in eenzelfde situatie terecht te komen. Wanneer een gebeurtenis een negatieve ervaring betreft zal dezelfde persoon proberen om de volgende keer deze situatie te vermijden. Bijvoorbeeld: ouders willen niet meer in gesprek met de gezinsvoogd ('Er wordt toch niet naar ons geluisterd. Het heeft geen zin.'), waarna de voogd, weliswaar vanuit een andere invalshoek, tot eenzelfde soort conclusie komt ('Ouders komen afspraken niet na. Het heeft geen zin.').

Daarbij kunnen emotionele evaluaties leiden tot emotionele representaties (een vijfde systeemeigenschap), zoals angst en beleving, die net als feitelijke zaken (onbewust en/of onjuist) kunnen worden overgedragen, wat leidt tot iteratieve representaties van bepaalde situaties of personen. Een derde voorbeeld is een casus waarin de verhouding tussen voogd en ouders slecht is. De voogd ervaart de communicatie met ouders als zeer negatief. Bij de plaatsing van het kind in een pleeggezin wordt geadviseerd de plek geheim te houden vanwege het gedrag van ouders. Zo wordt het oordeel van de voogd over deze ouders doorgegeven van professional op professional (representatie: 'Ouders zijn agressief en er valt niet goed mee te praten.').

Ten zesde, wanneer de volgende stap in een proces in belangrijke mate wordt medebepaald door de vorige stap, ontstaat een bepaald traject van stappen dat kan evolueren in een bepaalde richting en kan leiden tot het ontstaan van zogenaamde 'attractoren'. Attractoren zijn situaties waarnaar alle betrokkenen steeds weer terug lijken te keren. Hoewel tientallen verschillende componenten van invloed kunnen zijn op de huidige situatie, zijn het er doorgaans maar enkele die op een zodanige manier met elkaar samenhangen dat de attractortoestand in stand wordt gehouden (Van Geert, 2008). Een centraal kenmerk van een attractor is dat het een zelfstandhoudende toestand is. Bijvoorbeeld: de representatie over de ouders in het derde voorbeeld (agressief en niet meewerkend) heeft een zelfversterkend effect. Ouders voelen zich onheus bejegend, maar kunnen hier niet tegenin gaan zonder dat een andere partij dit ziet als bevestiging van het eerder gecreëerde beeld. Er is een negatief kader ontstaan waarbinnen alle informatie wordt geïnterpreteerd. Dat negatieve kader is een emergente eigenschap, dat

wil zeggen een eigenschap van het systeem (ouders én hulpverleners) als geheel, die bepaalt welk effect concrete gebeurtenissen kunnen hebben. Bijvoorbeeld: afwijkende informatie die niet strookt met het negatieve wordt onvoldoende onderkend of zelfs actief verdrongen. Binnen de negatieve attractortoestand van voorbeeld 3 is gekozen om het kind jarenlang te laten verblijven op een voor ouders geheime plek en hadden ouders geen toestemming om contact op te nemen of op bezoek te gaan. Hiermee wordt de mogelijkheid voor de ouders om te laten zien dat ze positief met hun kind kunnen omgaan uitgesloten, waardoor de toestand van opvoedings-onvermogen wordt bestendigd.

Om te kunnen herstellen wat er fout is gegaan in de toeslagenaffaire bij ouders met uithuisgeplaatste kinderen, is het zaak om samen met alle betrokkenen (gezin én het (hulpverlenende) netwerk) te onderzoeken welke interacties de negatieve attractortoestand in stand houden: welke componenten dragen bij aan het zelfversterkende karakter, hoe hangen ze met elkaar samen, en op welke manier kan de negatieve cirkel worden doorbroken?

4 De Verklarende Analyse: Een Concretisering van de cds-Theorie

De hierboven uitgelegde componenten en procesmechanismen van de cds-theorie maken het mogelijk om complexe casussen te analyseren. Maar hoe kan dit in de praktijk worden geconcretiseerd? Het samen maken van een Verklarende Analyse (VA) kan uitkomst bieden.

In een VA wordt de procesdynamiek tussen de verschillende betrokkenen schematisch weergegeven en verklaard (zie voor uitleg van de VA, benodigde competenties van een professional en aandachtspunten voor in de praktijk: JENN et al., 2023). Bij het maken van een VA is de analysefocus van essentieel belang: om niet het overzicht te verliezen in de vele (tegenstrijdige) details dient de hulpvraag van het heden (bijvoorbeeld: ouders willen meer in contact komen met hun kinderen) leidend te zijn om samen de procesdynamiek in het verleden, die heeft geleid tot de actuele problematische situatie, te begrijpen. Deze analysefocus is in het bijzonder van belang wanneer de VA wordt opgesteld (lange tijd) nádat een ingrijpende beslissing (zoals uithuisplaatsing of beëindiging van het ouderlijke gezag) heeft plaatsgevonden. Met deze focus verdwaalt men minder snel in de vele (al dan niet kloppende) dossieraantekeningen, verschillende meningen en elkaar tegensprekende anekdotes. Gesteggel over het verleden en de vele vragen die jarenlange hulptrajecten vaak oproepen ('Waarom is dit niet gedaan of hieraan niet gedacht?') zijn door het iteratieve karakter van de reeds genomen stappen, die samen hebben geleid tot zowel kleine als grote beslissingen, achteraf moeilijk te achterhalen of eenduidig te verklaren. In de VA vormt de hulpvraag van ouders/het gezin de focus van de analyse, waarbij bij alle afwegingen het belang van het kind centraal staat. Na het vaststellen van de hulpvraag volgen gesprekken met alle betrokkenen

(zoals met ouders, kinderen, pleegouders en hulpverleners) waarin de geschiedenis en alle relevante (aan de hulpvraag-gerelateerde) aspecten aan de orde komen vanuit het perspectief van de huidige hulpvraag. In de VA wordt beschreven wat helpend is en wat niet, om het perspectief van het gezin te bereiken: wat is de positieve samenhang tussen verschillende (gedrags)componenten en hoe ziet de negatieve samenhang eruit?

Terug naar het eerste voorbeeld: na de vrijwillige uithuisplaatsing zijn ouders het gezag over hun twee kinderen kwijtgeraakt. Dit beginpunt is cruciaal: ondanks het feit dat, volgens de rechtbank, ouders in het belang van de kinderen handelden is toch het gezag beëindigd. Jaren later wordt door een onafhankelijke derde partij, samen met het gezin en andere (hulpverlenende) betrokkenen (ecologische benadering), een Verklarende Analyse opgesteld. Op dat moment was de omgangsregeling van twee uur per vier weken van kracht.

Een voorbeeld dat uit de gevoerde gesprekken in de VA naar voren kwam, was dat de aanvankelijk jarenlange goede relatie tussen ouders en pleeggezin inmiddels sterk was bekoeld: er was geen onderling contact meer. Door de huidige hulpvraag van ouders (analysefocus) als uitgangspunt te nemen ('Hoe komen we meer in contact met onze kinderen?') was het zaak op zoek te gaan naar het instandhoudende mechanisme (attractortoestand) dat ten grondslag lag aan de verwijdering tussen ouders en het pleeggezin. Het bleek dat door persoonlijke omstandigheden van het pleeggezin de ouders voor een tijd minder op de hoogte waren gesteld over hoe het met de kinderen ging. Ouders wisten dat er 'iets' met pleegvader aan de hand was, maakten zich zorgen (emotionele evaluatie) over hoe het nu verder zou gaan met de kinderen en zochten hierdoor (steeds) meer contact op met pleegouders. Pleegouders zaten met hun hoofd bij andere zaken, voelden zich door ouders onder druk gezet (emotionele evaluatie) en reageerden (steeds) minder vaak. Hoe minder de ouders antwoord kregen, des te groter werden hun zorgen, en des te vaker zochten zij opnieuw het contact op. Deze transactionele iteratieve interacties leidde tot een attractortoestand van verwijdering, een toestand waarin pleegouders op advies van de gezinsvoogd (emotionele representatie: 'opdringerige ouders') het contact met ouders volledig verbraken. Door de zorgen en onzekerheid van de situatie ondernamen de ouders, samen met hun een advocaat, juridische actie. Dit voelde voor pleegouders aan als verraad: 'Ouders pakken ons op ons zwakste moment'. Met het opstellen van de VA kwamen de beleving ('Wat is de pijn aan de ene kant en wat aan de andere kant?') en strategieën van beide partijen aan het licht (het veelvuldige contact zoeken van de ene partij met als gevolg hierop het afhouden van contact van de andere partij). Met deze informatie waren zowel ouders als pleegouders in staat elkaars acties te interpreteren vanuit de beleving van de ander. Hiermee kwam van beide kanten erkenning en begrip over hoe de situatie heeft geleid tot de onderlinge polarisatie. Het samen opstellen van de Verklarende Analyse heeft ervoor gezorgd dat ouders en pleegouders weer in gesprek met elkaar kwamen. Dit kwam ten goede aan het contact tussen ouders en kinderen.

5 Conclusie

Menselijk gedrag ontwikkelt zich over de tijd heen, van minuten tot jaren, en ontstaat in een netwerk van sociale interacties. Om die redenen moeten gedragingen worden onderzocht en verklaard vanuit een handelings- en procesperspectief. Om vergaande ongewenste gevolgen in complexe situaties, zoals uithuisplaatsing of gezagsontzegging, in de toekomst te voorkomen, dient er vóórdat er zo een ingrijpende (levensveranderende) beslissing wordt genomen een Verklarende Analyse te worden opgesteld.

Door het maken van een gedeelde VA wordt het zelforganiserende karakter binnen en tussen het gezinssysteem en het omliggende netwerk (waaronder het hulpverleners-systeem) concreet in kaart gebracht als een complex, veranderlijk en gepersonaliseerd proces, dat leidt tot zelfstandhoudende toestanden. In een VA worden de emergente eigenschappen van het geheel (alle betrokkenen) niet gereduceerd naar enkel de eigenschappen van bijvoorbeeld de ouders. De verschillende systeemeigenschappen van de CDS-theorie, zoals (tegenstijdige) doelen en belangen van betrokkenen, (emotionele) evaluaties en representaties en transactionele iteratieve (inter)acties, worden bij het maken van een VA concreet gemaakt. Hierdoor worden zowel negatieve als positieve attractortoestanden blootgelegd, waardoor tunnelvisies en de ongewenste effecten van een negatieve attractortoestand kunnen worden opgespoord en in de toekomst hopelijk kunnen worden voorkomen. Het maken van een VA is een onderdeel van de ecologie van het probleem, een onderdeel dat een bijdrage levert aan de oplossing.

Noten

- 1 Alle voorbeelden komen uit bestaande casussen van de Toeslagenaffaire of andere complexe casussen. De namen zijn bekend bij de auteurs.
- 2 Bij een vrijwillige uithuisplaatsing kunnen ouders zelf beslissen wanneer een kind uit huis gaat. Dit in tegenstelling tot een gedwongen uithuisplaatsing, waarbij de rechter besluit dat een kind tijdelijk ergens anders gaat wonen.
- 3 Binnen de oude richtlijn, die toentertijd werd gebruikt, moesten ouders binnen 'aanvaardbare termijn' (termijn \leq 5 jaar: 6 maanden; termijn $>$ 5 jaar: 1 jaar) weten of hun uithuisgeplaatste kind bleef wonen in bijvoorbeeld een pleeggezin of gezinshuis, of dat het terug zou kunnen keren naar huis. De termijnen waren bedoeld als indicatie, niet als regel, waarbinnen een definitief besluit moest worden genomen. In de herziene versie van de richtlijn zijn de termijnen geschrapt.
- 4 Als de rechter beslist dat er een kindbeschermingsmaatregel komt, zorgt een organisatie voor jeugdbescherming (een gecertificeerde instelling (GI)) voor de uitvoering daarvan.

Literatuur

- Bijen, M., & Loykens, E. (2022). *Verklarende analyse Factsheet*. Jenn. Geraadpleegd op 11 maart 2024, van <https://jennoord.nl/jennthemas/verklarende-analyse/>
- Boelhouwer, M.D., Brouwer, J., Scholte Lubberink, C. & Van Geert, P. (2014). *Seksuele ontwikkeling tussen 9 en 22 jaar. Meer dan van zoen tot het doen*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Dishion, T.J., & Stormshak, E.A. (2007). The Ecological Family Intervention and Therapy Model. In T.J. Dishion & E.A. Stormshak, *Intervening in children's lives: An ecological, family-centered approach to mental health care* (pp. 49–67). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11485-004>.
- JENN, C4Youth, Kenniswerkplaats Jeugd Friesland, & Expertisecentrum Gezinnen met meervoudige en complexe problemen (2022). De Verklarende Analyse: Een gezamenlijke 'werktheorie' bij complexe zorgvragen. Geraadpleegd op 10 juli 2024, van <https://jennoord.nl/jennthemas/verklarende-analyse/>
- Kunnen, S. & van Geert, P (2012). General characteristics of a Dynamic Systems Approach. In Kunnen, E.S. (Ed.), *A dynamic systems approach to adolescent development*. London-New York: Psychology Press (pp. 15–34).
- Rijksoverheid. (z.d.). *Herstel kinderopvangtoeslag*. Geraadpleegd op 13 juni 2024, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvangtoeslag/maatregelen-kinderopvangtoeslag>
- Van Geert, P. & Steenbeek, H. (2005). Explaining after by before. Basic aspects of a dynamic systems approach to the study of development. *Developmental Review*, 25 (3–4), 408–442.
- van Geert, P.L.C. (2020). Dynamic systems, process and development. *Human Development*, 63(3–4), 153–179. <https://doi.org/10.1159/000503825>.
- Van Geert, P. (2008). Dynamische systeemtheorie van Ontwikkeling. In E.J. Knorth, H. Nakken, C.E. Oenema-Mostert, A.J.M. Ruijsenaars & J. Strijker (red.), *De ontwikkeling van kinderen met problemen: gewoon anders*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant (pp. 28–44).